

ВПЛИВ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИХ ФАКТОРІВ НА РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

Дубініна М.В., д-р екон. наук, професор
e-mail: dubinina@mnau.edu.ua

Лугова О.І., канд. екон. наук
e-mail: olha-luhova@ukr.net

Миколаївський національний аграрний університет, Україна

Успішне вирішення завдань ефективного впровадження ринкових інститутів визначає необхідність розробки принципово нових стратегій розвитку аграрного сектору із урахуванням особливостей процесів формування соціально орієнтованого ринкового господарства, інтеграції його у світове співтовариство, в умовах глобальних викликів, зміни його місця й ролі у задоволенні внутрішньодержавних потреб у сільськогосподарській сировині та продуктах харчування.

Сільське господарство необхідно розглядати не тільки з погляду бізнесу як питання економічного потенціалу, в перше чергу, це - найважливіша складова забезпечення якості життя людей, як у місті, так і на селі. Саме забезпечення такого підходу, ми вважаємо, повинне бути на сьогодні головною функцією держави. Тоді по-іншому розставляються акценти, формуються цілі та задачі державної політики. Основною метою нашого дослідження є встановлення та дослідження інституціональних факторів, що впливають на розвиток аграрного сектору південного регіону України, в умовах глобальних викликів.

Аграрний сектор є багатофункціональним через те, що забезпечує відтворення суспільно значимих цінностей, які не завжди піддаються кількісній або вартісній оцінці. Він вносить значний вклад у підтримку життєздатності сільської місцевості. Сільське господарство відіграє важливу роль у збереженні родючості ґрунтів і охороні земель від ерозії й інших негативних явищ природного й техногенного характеру. Фінансова значимість цієї функції також дуже висока. Непродовольчі аспекти розвитку аграрного сектору мають характеристики суспільних благ, в результаті цього вони не є предметом торгівлі й не можуть повною мірою оцінюватися за ринковими критеріями ефективності. Суспільні блага мають три основних характеристики: вони не конкурентні, від них не можна відмовитися та доступ до благ не можна обмежити. Зазначені властивості визначають головну особливість суспільних благ, яка полягає в тім, що вони не є продуктом ринкової системи. Тому, суспільні блага зазвичай фінансуються урядом з коштів, зібраних за рахунок податків.

Практичне вирішення таких завдань, як необхідність підтримки ефективного рівня прибутковості, забезпечення залучення інвестицій, модернізація виробництва, розвиток інфраструктури села, не розглядалися як пріоритети національної економічної політики.

Через багаторічне вилучення доходів сільського господарства керівництво країни постійно вирішувало загальнодержавні проблеми, забезпечуючи сільськогосподарське виробництво та сільський соціум за залишковим принципом. Саме тому якість життя сільського населення істотно нижче, ніж у місті. Так, за рахунок трудових ресурсів села багато років забезпечувалося функціонування промисловості країни. Постійний відтік молодого, найбільш освіченого й працездатного населення без адекватної компенсації шляхом технічного переозброєння, підйому фондо- і енергооснащеності перетворив аграрне виробництво в найбільш трудомісткий і найменш привабливий сектор економіки. До того ж, багаторічна економічна політика уряду заохочувала не вигідне для виробників продовольства співвідношення цін на сільськогосподарську та промислову продукцію, що не дозволяло аграріям господарювати та створювати необхідні резерви для розвитку виробництва.

Сільгоспвиробники часто зазнають серйозні труднощі при одержанні доступу до ринків земельних, фінансових, матеріально-технічних і інформаційних ресурсів. У сфері збуту продукції сільськогосподарських виробників спостерігається дуже високий рівень трансакційних витрат. Так, до 70-80 відсотків у ціні продовольчих товарів для кінцевого споживача становлять витрати інфраструктури та торгівлі, що ще більше знижує рівень рентабельності та інвестиційні можливості сільгоспвиробників.

Необхідно відзначити, що процес, який підсилюється в останні роки, формування інтегрованих агропромислових структур, що поєднують виробництво, переробку й реалізацію продукції, сприяє залученню інвестицій в галузь, її технологічному відновленню, знижує ризики невиконання контрактів. Однак, з іншого боку, одночасно зростає можливість монопольного впливу на ринок агропродукції, що обмежує економічну самостійність сільськогосподарських товаровиробників, їх земельні та майнові права й, як наслідок, знижує їх мотивацію. Особливе занепокоєння викликає триваюче погіршення забезпеченості сільського господарства кваліфікованими управлінськими кадрами.

Ще одним фактором, що знижує конкурентоспроможність регіонального аграрного сектора, є низький рівень розвитку на селі соціальної інфраструктури та несільськогосподарської зайнятості населення. Відставання соціальних умов села, що накопичилось історично, ще істотніше підсилюється в 90-і рр. Сіло значно відстає від міста по комунальній облаштованості житла, доступності послуг транспорту та зв'язку, газифікації природним газом, забезпеченості доброякісною питною водою. Все це є не тільки однією з головних причин сільської бідності та різкого погіршення демографічної ситуації, але й обумовлює низьку конкурентоспроможність аграрного сектора. Істотний

негативний вплив на розвиток аграрної сфери здійснює незавершеність інституціональних реформ, невпорядкованість правового регулювання земельного обігу. Щорічно змінюються правила та механізми державного регулювання сільського господарства та агропродовольчих ринків.

Серед багатьох механізмів вирішення цієї проблеми можна вказати на методи оптимізації обсягу виробництва продукції, при яких виробник буде прагнути до виробництва певної кількості товару з мінімальними витратами, що зобов'яже його шукати шляхи до підвищення ефективності та технологічності виробництва. Необхідні особливі зусилля, спрямовані на розвиток матеріально-технічної бази для прикладних сільськогосподарських досліджень і їх фінансування. Крім того, потрібен контроль впровадження розробок у практику і їх доступності всім сільгоспвиробникам через проведення рекламних компаній досягнень науки, організацію виставок по обміну досвідом. Ступінь досягнення поставлених цілей буде залежати від наявності можливостей для росту у зовнішньому середовищі та від здатності всіх інституціональних суб'єктів регіонального ринку, реалізувати ці можливості.

Список використаних джерел:

1. Індекс сільськогосподарської продукції у 2019 році (2019). Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Сільське господарство України 2019 (2020). Державна служба статистики. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Скоробагатова Н.Є (2016). Конкурентоспроможність галузі в умовах євроінтеграційних процесів. Актуальні проблеми економіки та управління, 10.
4. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2018 році. (2019). Інформаційно-аналітичний портал АПК України. URL: <https://agro.me.gov.ua/ua>